

Доценти та професори медичних інститутів надавали лікарям закладів охорони здоров'я практичну та теоретичну допомогу щодо проведення наукових досліджень по вивченню окремих питань медицини. Вони також при потребі проводили рецензування історій хвороб складних хворих, надавали консультативну допомогу по лікуванню та діагностиці захворювань. Висококваліфіковані спеціалісти медичного інституту здійснювали шефську роботу над закладами охорони здоров'я краю. Вони займалися підвищенням кваліфікації практичних лікарів на місцевих базах. На робочих місцях у клініках та на кафедрах здійснювалася спеціалізація лікарів. [4]

Висновки... Допомога, яка надавалася працівниками медичних інститутів закладам охорони здоров'я сприяла зменшенню захворюваності населення на різноманітні небезпечні недуги, зниженню смертності дитячого та дорослого населення та більш високій кваліфікації практичних лікарів. Робота науковців – медиків дозволила ліквідувати у західних областях України такі хвороби як трахома, геморагічну лихоманку, епідемію тифу, знизити захворюваність на туберкульоз, інфекційні хвороби, а також пропаганді серед населення принципів здорового способу життя.

Література

1. Черновицкий государственный медицинский институт. Учебная часть. Отчеты кафедр о помощи органам здравоохранения за 1944 – 1954 гг., 80с.
2. Черновицкий государственный медицинский институт. Учебная часть. Историческая справка института за 1952 год, 79с.
3. Ивано-Франковский государственный медицинский институт. Планы работы института и кафедр по оказанию помощи органам здравоохранения на 1950 – 1951 уч. год, 82с.
4. Доклад на расширенном заседании ученого совета «10 лет существования института (1944 – 1954 гг.), 46с.

Анотація

У статті теоретично обґрунтовано особливості функціонування вищих навчальних закладів медичного профілю західних областей України і розкрито їх роль у розвитку охорони здоров'я в регіоні.

Аннотация

В статье теоретически обосновано особенности функционирования высших учебных заведений медицинского профиля западных областей Украины и раскрыта их роль в развитии охраны здоровья в регионе.

© 2008

Роляк А.О.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ДАНІЇ: ІСТОРИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В останні роки нашого століття соціокультурна ситуація в Україні суттєво змінилась. Україна наближається стрімкими темпами до Європейської спільноти, будуючи демократичну державу, засновану на принципово нових засадах, що підвищує ступінь свободи і відповідальності кожного громадянина за власний добробут та процвітання всього суспільства. Отже людський фактор в сучасному світі стає основним ресурсом розвитку любої країни, фактором, який забезпечує її стабільність і прогрес. Україні, як і будь-якій Європейській країні, потрібні мобільні, висококваліфіковані спеціалісти, спроможні приймати самостійні рішення в умовах швидкоплинності та мінливості світових процесів, що, безумовно, висуває особливі вимоги до системи освіти в цілому, включаючи і систему професійної освіти педагогів. Оскільки саме вчитель має унікальну можливість задавати напрям і зміст інтелектуальному розвитку громадянина, сприяти особистісному становленню та соціальному самовизначенню людини.

Однак, потрібно визнати, що педагогічна освіта в Україні сьогодні знаходиться у складному становищі: з одного боку, на рівні всієї країни, чітко виявляється тенденція до реформування, а з другого – на місцевих рівнях, існує внутрішній опір інноваційним явищам, і невідповідність отриманих знань якісним світовим показникам, а отже українським спеціалістам важко конкурувати на міжнародному ринку праці. Така ситуація вимагає обґрунтування нових підходів до навчання і виховання майбутніх педагогів та внесення серйозних коректив до всієї системи освіти.

З огляду на це важливим чинником є вивчення історії розвитку, теорії і практики організації педагогічної освіти провідних країн Європи і, зокрема Данії, яка накопичила позитивний досвід у реформуванні всіх важливих ланок освіти, формуванні педагогічної, або освітянської еліти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз наукових джерел дозволив констатувати, що деякі аспекти функціонування системи освіти Данії висвітлені в працях дослідників: О.Леонтієвої, Е.Н.Сугробої, Б.Йордана, М.Т.Громкової, В.О.Ісаєва, Л.М.Лесохіної, Л.Шкоркиної, Л.Р.Скоу, Й.Берг, Р.Лунд, П.Ремес, Г.Ларсон, С.Тессе та ін. Певна увага особливостям освіти Данії приділяється у міжнародних документах ЮНЕСКО, Ради Європи, Організації Міжнародного Співробітництва і Розвитку, Міжнародної Організації Праці та ін. Проте, аналізу системи професійної підготовки вчителів Данії в історико-ретроспективному аспекті не приділялося належної уваги.

Формулювання цілей статті... Це зумовило вибір теми нашої наукової статті, мета якої – дослідити історичні та соціальні передумови розвитку данської системи педагогічної освіти. Досягнення поставленої мети

передбачає розв'язання таких завдань: з'ясувати зовнішні та внутрішні фактори, які зумовили розвиток освіти вчителів у Данії; розробити періодизацію розвитку; визначити організаційну структуру та виявити особливості педагогічної освіти Данії.

Виклад основного матеріалу дослідження... Видатний данський вчений історик Йенс Бйєрг вважає, що система підготовки вчителя в історичній ретроспективі повинна розглядатись як одне ціле з процесом зародження шкільної освіти, розвитку культурних цінностей, норм та правил, що визначають поведінку людей та їх прагнення до здобуття певної кількості знань, які можуть бути корисними у побудові соціально – економічних відносин у суспільстві [6].

Беручи це до уваги, ми намагатимемось прослідкувати, як розвиток шкільної освіти в цілому впливав на зміни у системі підготовки вчителів.

Численні наукові розробки вчених Данії продемонстрували, що професія педагога в цій країні пройшла складний і довгий шлях становлення.

Перший етап – етап зародження діяльності вчителя (IX – XV ст.). Він охоплює період створення перших церковних шкіл та утворення Данії як єдиної територіальної держави.

Виникнення першої данської школи, а разом з нею, і розвиток вчительської діяльності, пов'язані з розповсюдженням християнства в країні, а саме з появою у Данії французького монаха бенедиктинця Ангара, який у 822 році заснував першу школу для рабів у Хебеді (Hedeby in Schleswig). Саме ця людина дала поштовх для розвитку початкової освіти на основі релігійних знань, які надавались у стінах церковних общин. Така система освіти розповсюджувалась по всій країні протягом декількох століть [1]. В монастирях, хлопчикам з сіл та маленьких містечок, надавали основи знань з ведення служби Божої та теології. Але зазначимо, що перші вчителі-монахи зовсім не отримували спеціальної підготовки.

Однак розвиток торгівлі і ремесел вимагав більш практичних навичок. Отже виникла необхідність створення шкіл, які б давали не лише релігійні знання, а й навчали би основам математики та граматики чи письма. Перші вчителі в таких школах були досить посередніми; вони самі були випускниками церковних шкіл; більшість з них не мали можливості здобути спеціальну освіту, і займались самоосвітою. Проте такі вчителі були корисними для суспільства, а отже, вчительська практика підтримувалась та заохочувалась, як приватними особами, так і чисельними гільдіями та общинами.

Ті датчани, які мали бажання отримати вищу освіту і здобути ступінь Доктора філософії, вчилися у перших Європейських університетах: в XI ст. – в Італії, у XII – у Франції (Паризькому університеті), у XIII ст. – в Англії (Оксфордському та Кембріджському університетах), у XIV ст. – в Німеччині (Гейдельберзькому університеті) [2].

У Данії перший університет був створений у 1479 році королем Крістіаном I за вказівкою папи Секста IV. Майже 400 років це був єдиний університет на все королівство [7]. Копенгагський університет складався з наступних факультетів: гуманітарного (підготовчого) та трьох вищих – права, медичного та богословського. Відмітимо, що підготовка вчителів у Копенгагському університеті була досить формальною. Окремо педагогічного факультету в університеті не було. Випускники цього навчального закладу вважались підготовленими до професії вчителя після закінчення навчання на одному з факультетів.

З XVI по XVIII сторіччя починається другий етап, який можна назвати етапом *становлення системи підготовки вчителя*. За своїми хронологічними рамками він збігається з епохами Реформації, Відродження та Просвітництва.

Як впливає з досліджень історії освіти, першим регуляторним законом про освіту в Данії став так званий "Церковний Закон" (Church Law), прийнятий після Лютеранської реформи 1539 року, в якому вперше перераховувались вимоги до діяльності вчителів та проголошувались принципи створення і функціонування шкіл у кожному провінційному місті. В ньому говорилось, що нагляд та надання дозволу вчителям на викладання зберігались не лише за духовенством, держава також брала на себе частковий контроль за цими процесами [7].

В цей період почали розповсюджуватись школи нового типу, їх називали граматичними школами (Grammar schools). В граматичних школах навчались діти вищих верств суспільства. Для роботи в такій школі вчителю потрібно було мати певний рівень спеціальних знань зазвичай з декількох предметів, які викладались. А отже, викладач граматичної школи повинен був мати університетський диплом по одній з профільюючих наук.

Для широких мас простих людей існував інший тип шкіл – "данські письмові" школи ("writing" schools), в яких використовувались традиційні методи навчання. Для вчителя в такій школі університетська підготовка була не обов'язковою. Викладання в "письмових" школах довгий період залишалось діяльністю, далекою від професійної, оскільки вчителюванням були охоплені люди, які не бажали у подальшому займатись педагогічною практикою, а робота в школі для них була лише засобом отримати дозвіл на вступ до університету або перейти до більш престижної професії – поступити на державну, адміністративну або юридичну службу.

Подальший розвиток системи підготовки вчителів в Данському королівстві став можливим лише після епохи Реформації, що дала поштовх до зростання числа середніх шкіл, яким в свою чергу були потрібні нові вчителі. Взагалі в XVII – XVIII ст. при підтримці релігійних суспільств, що займались розповсюдженням християнських

знань, відбувався швидкий ріст кількості середніх спеціалізованих закладів, які в основному готували вчителів для початкових та "данських письмових" шкіл. Внаслідок цього в 1791 році в Данії були створені перші педагогічні семінарії, так звані училища для майбутніх вчителів народних сільських шкіл. Можна вважати, що ці заклади стали першим прикладом моделі спеціалізованої підготовки вчителів у Данії.

З прийняттям Закону про обов'язкову семирічну освіту в 1814 р. в системі підготовки вчителя в Данії починається третій етап – *просвітницький або ґрюндтвіговський*.

Відповідно до цього закону, всі суб'єкти, незалежно від соціального стану, географічного розташування, повинні були навчатись письму, математиці та основам християнства у муніципальних школах. Це стимулювало розвиток освіти вчителів. Перші парафіяльні та державні педагогічні коледжі почали досить швидко розповсюджуватись по всій території Данії, з метою забезпечення можливості працюючим вчителям вдосконалювати свою майстерність, а майбутнім вчителям – здобувати фундаментальну професійну освіту.

В історії педагогічної і шкільної освіти Данії є дві могутні людини, Ґрюндтвіг Н. (N.F.S.Grundtvig) та Крістен Колд (Christen Kold), які займались просвітницькою діяльністю. Вони стали засновниками тої демократичної моделі шкільної та педагогічної освіти, яка існує в країні і сьогодні.

Створення народної вищої школи (Folk High School) стало найвидатнішим досягненням Ґрюндтвіга. Ідея просвітителя полягала в тому, що Данії необхідно мати таку школу, яка могла б підготувати просту людину до участі у соціальному житті країни. Вищі Народні школи – це школи для дорослих [5]. В них продовжували своє навчання ті, хто пройшов обов'язковий семирічний курс звичайної середньої освіти. Система народних шкіл була революційною для свого часу, оскільки вперше передбачала не тільки накопичення певного обсягу знань у студентів, а і розвиток "Folkeoplysning" ("свободи народу, нації, людини").

З точки зору Ґрюндтвіга, педагог в системі шкільної освіти повинен створити такі умови, щоб людина змогла реалізувати себе у навчанні, знайти своє особисте „Я” у контексті історичних та соціальних взаємозв'язків. Адаптуючись до потреб кожного учня, вчитель повинен зробити урок повчальним та цікавим. Лише таке навчання, на думку просвітителя, зможе створити основу для розвитку розумових здібностей, та поглибити природний потенціал талантів, притаманних кожній людині. Намагаючись надихнути педагогів на відданість своїй професії та розуміння складних обов'язків вчителя, просвітитель Н.Ґрюндтвіг сформулював такі завдання для вчителя в школі: не лише навчити учнів читанню, письму, основам граматики, географії, історії та арифметики, але й бути наставником для дитини; дати учню той потенціал людських якостей, який він зможе застосовувати та успішно розвивати в повсякденному житті [5].

Важливо відмітити, що концепція свободи та демократичності навчання, вперше сформульована Ґрюндтвігом, утворює основу неповторної данської культурної традиції та педагогічної науки, яка відрізняє систему освіти Данії від освіти любої іншої країни.

Ідеї Н.Ґрюндтвіга були втілені в життя іншим педагогом просвітителем Крістеном Колдом, який створив модель традиційної данської вільної школи. Діяльність вільної школи (Free School) базувалась на трьох основних принципах: 1) праві батьків обирати для своєї дитини форму виховання та освіти; 2) праві меншин, що дає можливість всім громадянам обирати ту форму навчання, яка відповідає їх власній філософії; 3) принципі свободи шкільної освіти, що підтверджує право адміністрації школи та вчителів обирати ідеологічну основу для своєї діяльності.

Характерним є те, що і в наш час вільні данські школи будують свою роботу на тих демократичних принципах, сформульованих ще у ХІХ столітті видатними педагогами просвітителями [4].

Очевидно, що створення нової шкільної системи освіти вимагало істотних змін у системі підготовки вчителів. Отже в кінці ХІХ на початку ХХ сторіччя розпочався четвертий етап – *етап професіоналізації та соціалізації педагогічної освіти*.

В систему педагогічної освіти активно включаються коледжі нового типу, що наслідували Британську систему підготовки вчителів, а саме систему, прийняту Оксфордськими коледжами. Головним принципом такого типу коледжу було поєднання теорії і практики педагогічної підготовки. Майбутніх вчителів закріплювали за певною школою для швидкого засвоєння основних дисциплін. Раз на місяць вони слухали лекції з педагогіки і відвідували уроки, вели практичні заняття в школі, а також працювали репетиторами.

З точки зору методики викладання в коледжі – перевага надавалась усним формам навчання: лекціям, бесідам, семінарам [3]. Викладачі таких коледжів, послідовники ідей просвітництва, вперше стали використовувати термін "виховання" паралельно з терміном "навчання" у контексті підготовки та майбутньої діяльності вчителя.

До кінця століття в Копенгагському університеті починається розмежування факультетів відповідно їх участі в підготовці студентів до педагогічної діяльності. На історико-філологічних факультетах педагогіка стає обов'язковим предметом, в той час як на фізико-математичних чи юридичних факультетах вона переходить до факультативних.

На початку ХХ ст. у Данії приймаються нові Закони про освіту. Термін навчання у педагогічному коледжі збільшується до 2-х років. З'являються нові університети, а саме Орхусський (Aarhus Universitet), створений у 1928р. та Данський педагогічний інститут (Denmarks Paedagogiske Institut), який має статус університету [6].

У цей період виникають партнерські відношення між університетами та педагогічними коледжами. Такий курс привів до виникнення нових структурних об'єднань та нових форм спільних педагогічних Рад для створення навчальних планів, вимог до проведення практичних і лекційних занять, складання іспитів та написання наукових робіт тощо. Завдяки цим процесам, забезпечується досить високий освітній рівень населення у порівнянні з іншими європейськими країнами.

П'ятий етап – етап модернізації системи педагогічної освіти, пов'язаний із вдосконаленням структури, змісту, форм та методів професійної підготовки вчителів. Цей період розпочався у 50-х роках ХХ сторіччя і продовжувався до 90-х рр.

У 1954 році приймається перший "Закон про підготовку вчителів" (Teacher Training Act). Згідно з цим законом строки навчання для отримання дипломів вчителя збільшилися з двох до трьох років; педагоги отримали компетенцію проводити заняття з першого по десятий класи в середній школі; майбутні вчителі, могли продовжити свою освіту в університетах для отримання ступеня Кандидата (Candidatus).

Офіційно в Данії програми вищої освіти вчителів розділялись тепер не на університетські та програми коледжів, а на довгострокові (long-cycle degree course) та середньострокові (medium-cycle degree course) програми [7].

Після проведення реформ у середній школі в кінці 70-х виникли нові вимоги до вчителя, до його професійної майстерності та професійної підготовки [4]. Вперше в офіційних документах починають використовувати термін "педагогічна освіта" (teacher education) замість "підготовка вчителя" (teacher training). Програми педагогічної освіти в коледжах підтягуються до програм університетського рівня. Відбувається процес розробки та введення практико-орієнтованої методології підготовки вчителя з центром у школі.

В роботу зі студентами – майбутніми вчителями включаються як викладачі вищих навчальних закладів, так і шкільні вчителі-практики. Взагалі ідея поєднання теоретичного навчання майбутнього вчителя з практичною підготовкою в шкільному класі виноситься в число першочергових завдань на шляху до створення сучасної данської системи безперервної педагогічної освіти.

У структурі сучасної системи професійної освіти вчителя в Данії можна виділити наступні важливі напрямки: 1) відбір до професії вчителя, який частково здійснюється в старших класах гімназій; 2) базова педагогічна освіта, яка надається коледжами та університетами; 3) вступ до педагогічної діяльності, що по суті є педагогічною практикою; 4) підвищення кваліфікації.

Важливо, що організована таким чином система педагогічної освіти країни буде спроможна підтримувати професійний розвиток вчителя на всіх етапах його педагогічної діяльності.

Потрібно відмітити, що успіхи сучасної данської освіти стали результатом функціонування створеної понад сто п'ятдесят років назад власної системи освіти, в якій вдалось діалектично поєднати зарубіжні теорії західних педагогів (Германських та Британських) із власними суто данськими національними традиціями: свободи, незалежності, самоповаги, самовдосконалення та демократичності [4].

Висновки... Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

- система підготовки вчителя в історичній ретроспективі повинна розглядатись як одне ціле з процесом зародження шкільної освіти, розвитку культурних цінностей країни;
- професія педагога в цій країні пройшла складний і довгий шлях становлення;
- ретроспективний аналіз педагогічної освіти в Данії дозволив виділити такі етапи: етап зародження професії вчителя, етап становлення системи підготовки вчителя, просвітницький етап, етап переходу до професійного розвитку та етап сучасних реформ;
- концепція свободи та демократичності навчання, вперше сформульована Грюндтвігом, утворює основу данської педагогічної науки, яка відрізняє систему освіти Данії від освіти любої іншої країни;
- порівняльний аналіз данського та вітчизняного досвіду, виявлення в ньому спільних і особливих або національних рис, може бути використаний у реформуванні та вдосконаленні моделі підготовки педагогічних працівників в Україні.

Література

1. 1.История Дании с древнейших времен до начала XX века / Под ред. О.В.Чернышевой. – М.: Наука, 1996. – 450 с.
2. Йордан Б. Зарождение образования в Дании в XI веке // Вестник Университета. Российская академия образования – 1999. – №1. – С.91-111.

3. Кравченко А. По библиотекам и школам взрослых Германии и Дании. – М-Л: ГИЗ, 1930. – 224 с.
4. Лонstrup Б. Учим взрослых с любовью. – Санкт-Петербург, 2007. – 170 с.
5. Allchin A.M. N F S Grundtvig: An introduction to his life and work. // Review by Amy Curl. – 1999. – May – v3, n3. – pp.30-35.
6. Bjerg J. Reflections on Danish Comprehensive Education, 1903-1990. // European Journal of Education. – 1991. – v.26, №2. – pp.133-150.
7. EURYDICE. The Information Database in Education Systems in Europe: the Education System in Denmark. – Brussels-Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006. – 169p.

Анотація

Стаття присвячена генезису освіти вчителів у Данії. Автором визначаються та обґрунтовуються основні етапи розвитку: етап зародження професії вчителя, етап становлення системи підготовки вчителя, етап Грюндтвіга або просвітницький, етап професіоналізації педагогічної освіти, етап модернізації системи педагогічної освіти. Подається їх сутнісна характеристика. Розглядаються форми організації та функціонування системи педагогічної освіти.

Аннотация

В статье исследуется процесс становления системы подготовки учителей в высших учебных заведениях Дании. Проведен анализ этапов развития педагогического образования, которые определяются следующим образом: этап зарождения профессии учителя, этап становления системы подготовки учителя, этап просвещения или грюндтвиговский, этап перехода к профессиональной подготовке, этап современных реформ. Представлена общая характеристика сущности, форм организации и функционирования системы педагогического образования Дании.

Подано до редакції 29.02.2008.

© 2008

Шоробура І.М.

ПОЧАТКИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ Й ПРИРОДОЗНАВСТВА НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні зростає інтерес наукової та педагогічної громадськості до історико-педагогічних аспектів розвитку вітчизняної освіти. Це пояснюється напрацюванням нової методології науки, що дозволяє об'єктивно висвітлити явища, події, факти, переглянути і розширити традиційну проблематику досліджень, посилити їх прагматичну спрямованість з огляду на сучасні тенденції розвитку педагогічної теорії, підвищити її значущість у процесі підготовки вчительських кадрів тощо.

Ознайомлення з історією розвитку шкільної географічної освіти, конструктивно-критичний аналіз цього окремого історико-педагогічного феномена уможливує не тільки осмислення загальної картини її становлення і розвитку в Україні як цілісного багатогранного явища, але й створює умови для системного відтворення вітчизняного історико-педагогічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Вивченню історії шкільної географічної освіти присвятили свої розвідки автори, які розглядали цей феномен у контексті історико-педагогічної науки (В.Корнєєв, Л.Круглик, Л.Мельниченко, О.Плахотнік, А.Сиротенко та ін.).

Формулювання цілей статті...

Мета даної статті полягала у ретроспективному аналізі становлення географії й природознавства на етнічних землях України, становленні шкільної географічної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження...

У XVI ст. в Україні відкриваються братські школи. Статути Львівської (1592) і Луцької (1624) братських шкіл, котрі дійшли до наших часів, свідчать про те, що навчання в них було точно регламентоване і проводилося на досить високому рівні за певними педагогічними принципами. У братських школах навчали читати й писати слов'янською мовою, вивчали граматику, лічбу, православний Закон Божий і церковний спів; крім цього, студіювали ще грецьку мову, а в міських школах – латину, риторику, діалектику, граматику, арифметику, астрономію. Викладач братської школи М.Смотрицький 1619 р. уклав "Слов'янську граматику", яка на довгий час стала неперевершеним підручником подібного типу. Вона містила деякі тексти для читання з природознавчої тематики [8, с.107-109].

Фізико-географічні дані розглядалися в курсі астрономії у Київській та Острозькій братських школах. Географічний матеріал потрапляв у школу лише частково, носив описовий характер і сприймався як основа для вивчення інших предметів.

Вважається, що певний досвід роботи братських шкіл (щодо принципів навчання) використав Я.Коменський при написанні праці "Велика дидактика", яка містила цікаві методичні положення і рекомендації щодо викладання природознавства [5]. Побудувавши основи власної системи освіти з урахуванням вікових особливостей дітей, Я.Коменський вже в материнській школі (до 6-річного віку) радив знайомити учнів з явищами природи, з навколишнім середовищем. Він говорив про можливість ведення спостережень за різноманітними явищами та об'єктами природи, зокрема наголошуючи, що у цьому віці дитина може ознайомитися з водою, землею, повітрям, вогнем, дощем, льодом, камінням, залізом, деревом, рослиною, птахом, рибою тощо. В дитячому віці